

ANADOLU'YU PARÇALAMAYA YÖNELİK İÇ VE DIŞ

SÜRELİ YAYINLAR(x)

Yaşar KALAFAT

I. GİRİŞ :

1. Konunun Seçiliş Sebebi
2. İzlenen Metot
3. Konuya Dair Genel Bilgiler

II. METİN :

1. Dönemler
 - a) Birinci Dönem
(1890- 1915 Dönemi)
 - b) İkinci Dönem
(1915- 1940 Dönemi)
 - c) Üçüncü Dönem
(1940- 1965 Dönemi)
 - d) Dördüncü Dönem
(1965- 1980 Dönem)
 - e) Beşinci Dönem
(1980- Dönemi)

2. Türkiye Cumhuriyeti'nin Duyarlığı

III. SONUÇ :

1. Siyasal Sonuçlar
2. İdeolojik Sonuçlar
3. Kültürel Sonuçlar

* Bu inceleme Nisan 1990'da yapılmıştır.

GİRİŞ

1. Konunun Seçiliş Sebebi

"Şark Meselesi" zincirinin aslı halkalarından birisinin de Doğu Anadolu'daki hassasiyet olduğu bilinen bir husustur. 100 yılı aşan ve günümüzde de önemini muhafaza eden siyasi tarihimizin bu meselesine dair çalışmalara ışık tutabilecek kaynakların arasında siyasi faaliyeti yürütenlerin neşriyatları da doğal olarak yer almaktaydı. Bunları süreli ve süresiz olarak tasnif edip süreli olan yayınları tanıtmak, onlara dair bilgi vermek kaynak tesbiti çalışmaları itibariyle önem arz ediyordu. Ancak bu tür yayınlar çok kere düzen arzeden bir yayın hayatı sürdürmemişler ve çok kere de illegal yollarla yayımlandıkları için, koleksiyonları araştırmacının eline ulaşabilecek tarzda arşivlenmemiştir. Teminleri ve tamamlanmaları giderek zorlaşan ve Cumhuriyet tarihimizin birçok olayına ışık tutabilecek bu yayınların incelenmeye alınması gerekiyordu. Bu durum "Anadolu'yu Parçalamaya Yönelik Süreli İç ve Dış Yayınlar" konusunu inceleme konusu olarak olarak seçmemize sebep teşkil etmiştir.

2. İzlenen Metot

Konunun seçiliş nedeni ve konuya dair genel açıklamalar yapıldıktan sonra 100 yıllık zaman diliminde konu ele alınmış ve 25 yıllık periyotlar halinde incelenmiştir. Bu dönemlerin sonunda Türkiye Cumhuriyeti'nin gelişmeler karşısındaki genel tavrına dair açıklamalar yapılmıştır. Dönemlerin izahında da dönem içi kronolojiye dikkat edilmeye çalışılmıştır. Ancak koleksiyonların tamamına ulaşılamadığı ve yayınlar vaad ettikleri periyotlara riayet etmediklerinden bu pek mümkün olamamıştır. Süreli yayınlar bazan aynı isimle hem gazete ve hem de dergi olarak çıkabilmişlerdir. Çok kere bir isim farklı dönemlerde değişik örgütlerin yayın organlarına ad olabilmıştır. İmkân nisbetinde bu tür ayrılık arzeden yayınların muhteva ve sair ayrılıklarını anlatan açıklamalar yapılmaya çalışılmıştır. Yayınların tanıtılmasında; isimleri, hangi örgüte ait olduğu, hangi tarihlerde ve nerede yayımlandığı, günlük, haftalık veya aylık mı olduklarına dair bilgi verilmiş, periyotları, siyasi ve kültürel karakterleri, gazete, dergi veya bülten oluşları, imkân nisbetinde boyutları, takribi hacimleri, hangi dil veya dillerle yayımlandığı ve hangi alfabe ile yayına girdikleri gibi hususlarda bilgi verilmeye çalışılmıştır.

Yayınları ve yayımlaşanların hakkında başkaca geniş bilgi veril-

mesi cihetine gidilmesi konunun kapsamını genişletmek anlamına geleceğinden bu cihete fazla yönelilmemiştir. Bu konuda yapılmış bir denemeye dair bilgi verilmiştir. (1) Bununla beraber özellikle üzerinden yarım asırdan fazla geçmiş bir kısım yayınlarla ilgili olarak konumuzu çok yakından ilgilendiren bazı bilgilere rastlanılmıştır ki, bunlara yer verilmeye çalışılmıştır. Bunların arasında; Ermenilerin yurt dışına çıkmaya mecbur olmalarından sonra kürtçü hareketin yayın hayatını nasıl destekledikleri ile Türk Ocakları'nın ilk kuruluş döneminde siyasi kürtçü kadroları kucaklama girişimlerinin, siyasi kürtçülüğe itilen gençlerin doğulu ebeveynleri tarafından kürtçü hareketin edildiğine dair bilgileri, Doğulu olmalarının yayılabileceği içinde yer alan aydınlar ile ilgili bir inceleme yapılmamış olmakla beraber

Mahiyetleri ayrıntılı görmek imkanını bulduğumuz bir hayli büyük bir kısmını biçiklama yapan yayınlardan tanıyabildiğimiz bölümünü de doğulu süreli yayınlar siyasi, ideolojik ve kültürel konu kapsamı takım rotalar çiziyorlardı. Bu itibarla süreli yayınlar mahiyet suretiyle gelinebilen noktalar birtakım sonuçlar halinde çıkarılmıştır.

3. Konuya Dair Genel Bilgi

Bu alana giren ilk süreli yayınlar Osmanlı İmparatorluğu bünyesine giren ilk milliyetçi hareketlerle başlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin milli politikasını yönlendirenler, bu cumhuriyetin bir imparatorluğun varisi oldukları gerçeğini unuttukları nisbette ve dönemlerde hızlanmıştır. Yayın faaliyeti en aktif dönemini ideolojik kürtcülükle marksizmin birleştiği ve insiyatifin marksistlerin eline geçtiği dönemde yaşamıştır. Bu dönem 1960' lardan başlayarak 1980' lere doğru uzamıştır. 1980' lerden sonra Türkiye'deki yayın hayatı, başlangıçtan beri kuvvetli bir şekilde yürütülen yurt dışındaki yayın faaliyeti ile birleşmiştir.

Türk Ocakları'nın Hevi'nin faaliyetine ne tür bir ilgi duyduğunu sağlıklı bir biçimde tanımlayamıyoruz. Yakından inceleme fırsatını bulabildiğimiz son dönem için denilebilir ki, Türk aydını bu yayınları ciddi samimi ve yapıcı bir şekilde ele alamamıştır. Kalıcı, akılcı ve realist sonuçlar çıkaramamıştır. Bu acı gerçek hala

(1) SEFEROĞLU, Ş. Kaya., " Milli Bütünlüğümüzü Parçalama Gayretleri III" Türk Kültürü Dergisi Sayı 231, Temmuz 1982

yaşanmakta ve Türkiye fikir hayatındaki bölünme; enerji, fikir ve kültür kaybı pahasına devam etmektedir.

Siyasi, İdeoloji ve kültürel kürtçülük yapan yayınlar 100 yıllık dönem zarfında yabancılar tarafından hayret edilecek derecede destek görmüşlerdir ve görmektedirler. Bu destek süreli yayınların sahneye çıkması ve yaşamasında, çeşitli alanlarda olmuştur, halen de devam etmektedir.

Bu tür süreli yayınlar o derece geniş bir alana yayılmışlardır ki, Avrupa'da bu tür bir yayına zemin teşkil ederek tanışmayan ülke yok gibidir. Yayın yerlerine bakıldığı zaman bu tür yayınların tanıştığı şu kültür merkezleri: Londra, Berlin, Kopenhag, Amsterdam, Lübnan, Washington, Şam, Bağdat, Tahran, Ankara, Folkstan.... Keza bu yayınlar çok kere Stockholm, Erivan, Bakü, Cenevre, ne; Fransızca, Almanca, İngilizce, Rumca, ve diğer ülkelerin dilleri kullanılmaktadır. Avrupa bu tür yayınlarla yüzyıl evvel tanışmıştır.

Türkiye'de bu kapsama giren yayınların maalesef bir tesbitleri dahi yapılmamıştır. Bizim görebildiğimiz birisi SSCB tarafı diğeri Japonya'da(3) ki konuya dair iki bibliyograf bizzat süreli yayınlarla ilgili olmamakla beraber süreli yayınları da içermektedir. Bu konuya yer veren yayınları tanıtan bir makale(4) daha sonra kitap halinde de yayınlanmıştır (5). Aynı yazar süreli yayınları da incelemiştir (6). Tarih ve Toplum Dergisi (7) ise konuya ışık tutabilecek iki bölümden oluşan bir makale yayınlamıştır.

II. METİN

1. Konusunun " Şark Meselesi" nin bu bölümünden alan süreli yayınlar için 100 yıllık bir zaman dilimi ele alınıp 1890 tarihinden başlatılan bu süre 25 yıllık beş müteakip dönemde incelenmiştir.

(2) Kürtlerle ilgili Bibliyografya Moskova 1968

(3) SILVIA VO ROOY KES TAMBOER, " Isk' s Kurdish Bibliography, No : 1-2 Amsterdam 1968

(4) SEFEROĞLU, a. g. e.

(5) SEFEROĞLU, Ş. K. Bibliyografya (Deneme) Ankara 1984

(6) SEFEROĞLU, Ş. K. " Süreli Yayınlar ve Milli Birlik" Türkiyem S. 7,1989

(7) M. Malmisanlı " Osmanlı Döneminde Yazılan Kürtçe Eserler Üzerine", Tarih ve Toplum, Sayı 54, 1988 ve Sayı 55, 1988

a) BİRİNCİ DÖNEM (1890- 1915 Dönemi)

KÜRDİSTAN :

1898 tarihinde Kahire' de Türkçe ve Kürtçe olarak yayına başlamıştır. İlk 6 sayısının redaktörlüğünü Mikdat Mithat Bedirhan yapmıştır. Daha sonraki sayılarına Abdurrahman Bedirhan redaktörlük yapmıştır. Küçük ebatlı 4 sahifelik bir gazete olan bu yayın ayda iki defa ve 2. 000 trahlı olarak çıkmıştır. 6. sayısından sonra yayın merkezi Cenevre, Londra, Folkstan tekrar Cenevre ve Kahire olarak değişmiştir. Avrupa'daki Sultana muhalif grupların tesislerinde ve desteğinde basılıyordu. İlk sayısı Fransızca bir ek yayınlamıştır. (8)

V.B. Nikitin' in ifadesine göre Kürdistan gazetesi Jön Türkler zamanında İstanbul' da yayımlanıyordu. Redaktörlüğünü Süreyya Bedirhan yapıyordu. 1909' da yasaklandı. Bunun üzerine Kahire' de yayına başladı (9) .

1899 yılında 21. sayısını çıkararak Kürdistan Gazetesi, 13. sayısından sonra halka açıkça Sultan' a karşı mücadele mesajları veriyordu. (10)

Kürdistan Jön Türk ve Ermenilerinde yararlandığı illegal nakil kanallarından Türkiye' ye girişte çok yararlandı. Kürdistan' ın redaktörü Abdurrahman Bedirhan aynı zamanda Jön Türklerin Cenevre Grubu' nun yayın organı olan " Osmanlı Gazetesi" nin de aktif bir üyesiydi. Bu arada jön Türk liderlerinden ve İttihat ve Terakki Partisi'nin kurucularından Ishak Sukuti ile Abdullah Cevdet' de Osman Gazetesi' nin Kürt kesimindendiler. (11)

Dr. M. Ş. Hanioglu Abdullah Cevdet ve dönemini anlatırken 282 esere dair bilgi vermekte ve bu arada 1919 ' da İstanbul ' da yayımlanan " Kürdistan" ı da zikretmektedir. (12)

Bruinessen 1908' lerin Kürt Terakki ve Teavün Cemiyeti (Kürt Gelişme ve Yardımlaşma Derneği) nin veya Kürdistan Teali ve Terakki Cemiyeti (Kürtleri Kalkındırma ve Geliştirme Derneği) nin

(8) CELİL, Celile., " Kürt Politik Neşriyatının Ortaya Çıkış Tarihinden" (Tarih konulmamış ve orijinali Rusca olan makalenin daktilo nüshası, Sh. 5-6

(9) NİKİTİN, B. V., Kürtler İstanbul 1978 sh. 240

(10) CELİLE, Celil., a. g. m. sh. 10

(11) CELİLE, Celil., a. g. m. sh. 13

(12) HANIOĞLU, Ş. M., Bir Sosyal Düşünür Olarak Abdullah Cevdet ve Dönemi İstanbul 1986 sh. 430

İstanbul safahatından bahsederken örgütün 1908 ' lerdeki yayın organı olarak " Kürdistan" dan söz etmektedir. (13)

ROJ-U KURT (Gün ve Kürt) :

Silopi bu dergi için açıklama yaparken, " Hevi Kürt milletinden milli duyguları, Kürt mefküresini uyandırmak ve Kürt kültürüne çalışmak gayesini gütmekte idi. İlk evvela Süleymaniyeli Abdulkerim Bey' i mesul müdürlüğü altında 1913 senesinde Roji Kurt adı ile Kürt lisaniyle yazılmağa çalışılan haftalık bir mecmua çıkardı ve mecmuanın Türkçe kısmı da vardır. Türkçe kısmında yazı yazarlar arasında Darulfunün Hukuki esası profesörü Babanzade İsmail Hakkı Bey ve İctiad Mecmuası sahibi Doktor Abdullah Cevdet Bey, Van' lı Memduh Salih Bey, Bitlis mebusu Yusuf Ziya Bey, M. Kemal Fevzi Bey,.. Kürtçe kısmında Kerkük' lü Necmettin Hüseyin Bey, Mikisli Hamza Bey..... vardır.(14)

Abdullah Cevdet' in " Roji Kurt- Roj- u Kürt " ile 1913' lerdeki ilişkisine dair Ş. Hanioglu' da bilgi vermektedir.(15)

Dr. Abdullah Cevdet Roji Kurt ile ilgili bilgi verilirken; " Büyük alim Doktor Abdullah Cevdet Beyin Roji Kurt Mecellesi' nin 9 Temmuz 1913 tarihli nüshasında yazdığı (ittihat Yolu) başlıklı makalesindeki nasihatlerden öğüt olarak kürt milli haklarını itiraf etmek suretiyle bu iki milletin birbiriyle anlaşarak müşterek bir idare dahilinde kardeşçe yaşamasının mültezisini düşünmek zamanı çoktan gelmiş değilmidir?" (16) demektedir.

Diğer taraftan bu yayın bazı kaynaklarda Roja Kürt Kürt günü olarak geçmekte Hivi " Ümit" adlı derginin 1911- 1913 yılları arasında İstanbul' daki yayın organı olduğu belirtilmektedir.

HETA VE KURT / Netav- i Kurt= Kürt Güneşi

Bu yayın organı için Roju Kürt Mecmuası hükümet tarafından tatil edildikten sonra Mikisli Hamza Beyin Hete ve Kurt Mecmuası çıkmaya başlamıştır. Bu yayın organı Hevi Cemiyeti' nin faaliyette bulunduğu 1914 Seferberlik İlanına kadar devam' etti (16) demektedir. Abdullah Cevdet' i anlatırken Ş. Hanioglu 1913- 1914' lerde

(13) BRUINESSEN, M. M. Van, Agha, Shaikh And State, On The Socialand Political Organization of Kurdistan, 6 Ekim 1978 sh. 353

(14) SİLOPİ, Zunnor.. Doza Kürdistan Beyrut, 1969 Sh. 137

(15) SEFEROĞLU, Ş. K. " Yayınlanmamış literatür notları"

(16) SİLOPİ, a. g. e. Sh. 35- 36

İstanbul' da yayınlanan Hetav- ı Kürt isimli yayın organından sözetmektedir. (17) Her iki organ aynı olabilir. Bu yayın organı için Seferoğlu ise Hetav-ı Kürt " Kürt Güneşi" 1908' lerde Seyit Abdulkadir grubunun İstanbul' da çıkardığı bir gazete idi(18) demektir.

JİN / Hayat :

Bu yayınlara ilgili açıklamasında Z. Silopi, yeniden faaliyete geçen " Hevi", Jin ismiyle neşrettiği mecmua ile Kürt milli davasını müdafaa ediyordu. Merhum meslup Kemal Fevzi, Memduh Salim vesair gençler mantığı yazılar ile dünya efkarını kürdün meşru ve haklı davasından haberdar etmeğe çalışıyorlardı. (19) Jin, Hevi Cemiyeti' nin yayın organı olduktan sonra Teşkilat- ı ictimaiye Cemiyeti' nin neşir organı olarak günlük gazete şeklinde çıkmaya başlamıştır. (20) Bazı araştırmacılara göre Hevi (Umut) Kürt öğrenci Derneği' nin 1912' de yayına başlayıp 1914' de yayımına son veren bir organdır.(21)

O dönemin siyasi cereyanlarına dair verilen bilgilerde, "..... aslen Kürt olan Süleyman Nazif, Meşhur maruf Osmanlı Ediplerindendir. Turancılığa karşı Osmanlı mefküresini müdafaa edenlerdendir. Bu devrin edipleri ve bundan evvelkiler başta Namık Kemal olmak üzere hep Osmanlılığın müdafii idiler. Süleyman Nazif de Hilafet ve Osmanlılık camiası içinde binbir türlü zulüm ve haksızlığa uğrayan milletini hatıra getirmeği düşünmemişti. Kendisi aslen Siverek' in Bucak Nahiyesinin Bahçe Köyündendir. Diyarbakır' da sakin Miratiliber Tarihi müellifi merhum Sait Paşa'nın oğludur. Her ne kadar Osmanlı camiası içinde milliyet cereyanlarına muallif idi ise de Jin Gazetesi'nin 20 Teşrinevvel tarihli 28 numaralı nüshasında naklen neşredilen makalesi ile İzmir Milletvekili Sait Bey' in Millet Meclisi' nde söylediği İzmir Kürdistan değildir sözüne karşılık, " İzmir kürdistan değilse ya kürdistan neresidir" (22) diye bir yazı yazmıştır.

Jin' in İstanbul' da yayımlandığını, dergi karakteri arzettiğini de biliyoruz. (23) Bu yayım 1918- 1922' lere kadar devam etmektedir. Jin

(17) HANIOĞLU, a. g. c. Sh. 10

(18) SEFEROĞLU, a. g. y.

(19) SİLOPİ, Sh. 59

(20) SİLOPİ, Sh. 60

(21) BRUJNNESEN, Sh. 371

(22) SİLOPİ, Sh. 184- 185

" Hayat" konusunda bir başka kayıt da ilk sayısının 7 Kasım 1918 ' de İstanbul' da çıktığı dergi karakterli olduğu Türkçe ve Kürtçe hazırlandığı Arap harfleriyle yayınlandığı şeklindedir. (24)

Hevi' nin Türk siyasi düşünce tarihindeki yerini incelemek isteyenlerin Jin koleksiyonlarında bir hayli bilgi bulabileceklerini ummaktayız. Özellikle dönemin Kürtçü ve Türkçü kadrolarının arasındaki ilişki ile Kürtçü gelişmeye muhalif olan doğulu aydınların tutumlarına dair açıklamalar bulabileceklerdir. Nitekim Silopi; "Mahallinin darlığı sebebiyle Hevi Cemiyet Merkezi, Meseret Oteli karşısında icar edilen bir mahalle nakledilmişti. O tarihlerde Türk Ocağı Reisi bulunan Hamdullah Suphi Bey Hevi'nin Türk Ocağına iltihak etmesini teklif ve Türk Ocağı binasında Hevi' ye mahsus bir oda tahsis edebileceklerini söyledi. Türklerin maksadı bu suretle Hevi' nin Kürtçülük çalışmalarını söndürmekti. Hamdullah Suphi Bey' in bu teklifi bittabi reddedildi... Diyarbakır Milletvekili Fevzi Bey gençlerin siyasi işlerle uğraşmalarını isteyip kongrede karşı görüşler getirdi..." (25)

MESRUTİYET GAZETESİ :

Silopi' den aldığımız bir bilgiye göre,"...

Şerif Paşa, Sultan Hamit devrinde Berlin ve Stokholm Sefaretlerinde bulunmuş Meşrutiyetten sonra İttihatçılar aleyhine Paris' de Meşrutiyet namıyla bir gazete neşreden zattır...." (26)

AĞRI GAZETESİ :

İhsan Nuri' nin Ağrı' da bulunduğu ve Heski Paşa'nın (Hossobro Telli) yönetiminde hizmet görürken siyasi faaliyetler de sürdürüp Ağrı Gazetesini çıkardığını görmekteyiz.(27)

DOCUMENT PROGRE GAZETESİ :

" 1914 Harbinin ilanından sonra Paris' de İngiliz, Fransız, Alman lisanlarında çıkardığı Fransızca Document Progre Gazetesi ile sosyalistik amacını propaganda eden meşhur alimlerden Müsyö Büroda' yı düşman tabasıdır, diye Fransa' dan çıkarmıştır....." (28) tarzındaki tesbitten kürt konusuna da ilgi duyan bu organın dili, yayın yeri, ideoloji sahibi ve yayın yılını öğrenebiliyoruz.

(23) HANIOĞLU, Sh: 47

(24) SEFEROĞLU, a. g. y.

(25) SİLOPI, a. g. c. Sh. 36- 37

(27) SİLOPI, a. g. c. Sh. 116

(28) SİLOPI, a. g. c. Sh. 112

RİYA TEZE GAZETESİ (YENİ YOL) :

25 Mart 1970 tarihinde Sovyetler Birliği Ermenistanında kürtçe yayınlanmak olan Ria Taze " Yeni Yol" Gazetesinin 40. yıl jübilesi yapılmıştır.(29)

Silopi' nin hatıratına göre; gazetenin mes' ul müdürü kürt rical- i siyasetinden Miraye Esed, Ermeni Meclisi Sovyet Azasındandır.(30)

LA JARA GAZETESİ :

Bu yayın organı Jön Türklerin 1902 ' de Paris' de yapılan ilk kongresinde görülmektedir. Bu toplantıya Abdurrahman Bedirhan da katılmıştır. Kürtçülerin 1907' de Paris' de yapılan ikinci Jön Türk Kongresine katıldığı da bilinmektedir. Kongreye ayrıca ABD' ye göç eden Kürt Ermeni ve Türkçülerin yayın organı olarak bilinen La Jara Gazetesi' nin delegeleri de katılmıştır.(31)

DROŞAK

Bu yayın organı da Ermenilere ait iken kürtcülere kucak açmıştır. Gazete Ermeni Burjivazi radikal kanadı Daşnaksut' un yayın organlarındadır. Abdurrahman Bedirhan' ın Ermeni kuruluşları ile olan dayanışmasına geniş yer vermiştir. Abdurrahman Bedirhan bu organın 1900' lere yayınlanan 1 numara ve 5. sayısında bir beyanname yayınlamıştır. (32) 6. sayısının 1898'de yayınlamış oluşu ve 50 sahifeden kalın oluşunu notlarından öğrenmekteyiz.

NEO DAR (YENİ ASIK)

1900 'LERDE yananlanan üste karakterli bir Ermeni yayın organıdır. Zaman zaman sütunların, kürtcülere açmıştır. 226. sayısında bu konuda bir makaleye yer verdiğini görmekteyiz.(33)

PRO ARMENIA

1900' lü yılların kürtcülere de yer ayılabilecek Ermeni yayın organlarından biridir. Dipnotlarından 4 den fazla sayısının çıktığı ve 30 sahifeden daha kalın olduğunu görmekteyiz.(34)

(29) SERİROĞLU, a. g. e.

(30) SİLOPI, a. g. e. sh: 18

(31) CELİLE, a. g. n. sh: 17

(32) CELİLE, a. m. sh: 17

(33) CELİLE, a. g. m.sh: 17

(34) CELİLE, a. g. m.sh: 21

GINÇAK (HINCAK)

Muhtemelen Hincak olabilecek olan bu yayın 1903' lerde Kahire' de yayınlanmıştır. 7. ve 8. sayılarında Hamidiye Alayları ve Aşiret mekteplerine dair bilgi verilmektedir.(35)

KÜRT TEAVÜN VE TERAKKİ GAZETESİ :

İstanbul' da 1908' de yayınlanmıştır. (36)

YENİ ŞARK :

1910' larda İstanbul' da yayınlanmıştır.(37)

YEKBUN (BİRLİK) :

30 Eylül 1913 tarihinde İstanbul' da çıkmaya başlamıştır. Türkçe ve Kürtçe Arap harfleriyle haftada iki defa çıkarılan bir gazete idi.(38)

B) İKİNCİ DÖNEM (1915- 1940 Dönemi)

ŞARK VE KÜRDİSTAN :

1920' lerde İstanbul' da yayınlanmıştır.(39)

HOYBUN :

1927' lerde Suriye ' de yayınlanmıştır .(40)

AZADI (ÖZGÜRLÜK) :

1923' lerde Erzurum' da yayınlanmıştır.(41)

HAWAR " KOVAKA KURDI- REVUE KURDE" :

2. sayısı 1 Nisan 1925' te yayınlanmıştır. Edebi kültürel ve siyasi bir organdır. 16 sayfa'lık bu organın boyutları, 17x 24 cm. ve dili Fransızca'dır. Kurmanç aşiret ağzı ile olup Latin harflidir.

- (35) CELİLE, a. g. m. sh: 4
(36) HANIOĞLU, a. g. e. sh: 315- 319
(37) HANIOĞLU, a. g. e. sh : 433
(38) SEFEROĞLU, a. g. y.
(39) HANIOĞLU, a. g. e. sh: 432
(40) BRUÏNESSIEN, a. g. e. Sh: 376
(41) BRUÏNESSIEN, a. g. e. sh : 376

C) ÜÇÜNCÜ DÖNEM (1940 - 1965 Dönemi)

DİCLE KAYNAĞI GAZETESİ :

1948' de İstanbul' da Musa Ater tarafından haftalık bir yayın organı olarak çıkarılmıştır. Trajı 2.000 civarında idi.

BULLETİN MENSUEL DU CENTRE D' ETUDES KURDES

1948 yılında dergi karakteri ile çıkmış bir yayın organıdır. Kamuran Ali Bedirhan' ın yönetimindeki Kürt Etütler Merkezi' nin yayın organıdır.

BARIŞ DÜNYASI :

1943 yılında A. Hamdi Başar tarafından çıkarılmaya başlanmış, 1962' de tekrar çıkarılmış ve 1971' de kapanmıştır.

ŞARK :

31 Ocak 1950 tarihinde gazete karakteri ile Dicle kaynağının bir uzantısı olarak çıkmıştır.

DEMOKRAT DOĞU :

7 Nisan 1950' de haftalık gazete olarak çıkmaya başlamıştır.

ŞARKIN SESİ :

18 Mayıs 1950 Samet Avşar tarafından gazete olarak çıkarılmıştır.

KÜRDİSTAN SESİ :

1950'lerde Fransa' da Fransızca olarak çıkmıştır.

İLERİ YURT :

25 Ekim 1954' de Diyarbakır' da yayınlanmaya başlamıştır. 5 günde bir çıkarılan iki sahifelik bir gazete iken 1959' da kapanmıştır.

KÜRDİSTAN :

1956 yılında dergi olarak çıkarılmaya başlanmıştır. Avrupa Kürt Talebe Cemiyeti (AKTC) nin yayın organıdır.

XWENDEKARE " KÜRT TALEBESİ" :

Avrupa Kürt Talebe Birliği (National) Union Der Kurdischen

Studenten In Europa NUKSE) nin yayın organıdır. 1956 yılında nasyonal kürtçülerin kurdukları sağcı bir yayım organdır.

İLERİ YURT :

1959 yılında Diyarbakır' da yayına başlamıştır.

DİCLE - FIRAT :

1 Ekim 1962' de Aylık Fikir Gazetesi karakteri ile çıkmıştır.

ROJE NEVE " YENİ GÜN "

İlk sayısı 15 Mayıs 1963 günü Türkçe- Kürtçe olarak aylık gazete karakteri ile çıkmıştır.

DENG " SES " :

15 NİSAN 1963' de aylık siyasi, sosyal ve kültürel dergi olarak neşre başlamıştır.

KOERDİSTAN INFORMATİE :

Amsterdam' da 1960 yılında yayına başlamıştır.

d) DÖRDÜNCÜ DÖNEM (1965- 1980 Dönemi)

ANT :

Tip' nin yayım organı olan bu dergi uzun süre kadrosunda kürtçülere ve kürtçülük konularına yer vermiştir.

HEBAT (ÇALIŞMA) :

Irak 'ta bir dönem çıkmıştır.

ÇİYA (DAĞ) :

Federal ve Fransa' da yayınlanmıştır.

DENGOBASİ VE KURDİSTAN "KÜRDİSTAN HABERLERİ "

Avrupa Kürt Talebi Birliği' nin yayım organıdır.

YENİ AKIŞ :

1 Ağustos 1966 tarihinde aylık fikir dergisi olarak Türkçe çıkmakla beraber içerisinde Kürtçe parçalara da yer vermiştir. 3 Ekim 1966 tarihinde 3. sayısından sonra kapanmıştır. 20 x 26 cm. boyutlarında ve 20 sahife olan bir yayım organıdır.

SURİYE' DEKİ KÜRT PROBLEMİ VE BİR MİLLİ AZINLIĞIN KATLEDİLMESİ İLE İLGİLİ PLANLAR BÜLTENİ

İsviçre' deki Kürt mülteci komitesinin yayın organıdır.

POGROM :

Leben Und Zukunf Bedrochter Volker " Hayat ve İstikballeri Tehdit Altındaki Memleketleri Koruma Dereği' nin yayın organıdır. Kürtçü yazılara 1970' den, itibaren yer vermektedir. Fedarel Almanya' da Almanca olarak çıkmaktadır. 21 x 30 cm. boyutlarında 70 sahifelik bir organdır. 129. sayısı Kasım 1985' de yayınlanmıştır.

KURDİSTAN İNFO :

Komites Der Solidarital Mit Der Kurdischen Revolution " Kürt İhtilali Dayanışma Komitesi' nin yayın organıdır. 1969 yılında faaliyete geçmiş bir dergidir. Batı Berlin' de yayınlanmıştır. Almanca olarak yayınlanan dergi 125 sahife ve 25 x 30 cm. boyutlarındadır. 4. sayısı Haziran 1986 tarihinde çıkmıştır. Farklı tarihlerde farklı ebatlarda yayınlanan Kurdistan Info' larda vardır. (42)

DOĞU :

1 Aralık 1969' da İstanbul 'da aylık bilimsel dergi karakteri ile çıkmıştır. Türkçe olan dergide Kürtçe şiirler de yayınlanmıştır.

BAHOZ " KASIRGA " :

Kürdistan Mücadele Cemiyeti 'nin yayın organıdır. 1969- 1970 yıllarında faaliyete başlamıştır. Gazete karakterli olan bu yayın organı bazan bir arada ve bazan da ayrı ayrı Kürtçe, Almanca, İngilizce olarak İsveç' te çıkmıştır.

DENGE KURT " KÜRTLERİN SESİ " :

Lübnan Demokratik Kürdistan Partisi (LKDP) 'nin 1970' lerde Beyrut' da faaliyet gösteren bir yayın organdır.

KURDISCH - FACTS MECMUASI :

Beynelminel Kürt Cemiyeti' nin yayın organıdır. " International

(42) SEFEROĞLU, Ş. K. "Sürekli Yayınlar ve Milli Birlik" Türkiye Dergisi, Sayı 7 Ocak 1989

Society Kurdistan- ISK" başlangıçta İngilizce aylık olarak çıkarırken, 1971- 1972' den sonra yayınlanamamıştır. İlk faaliyeti 1960 yılında Holonda' da başlamıştır.

AZADI BO KURDISTAN (KURDISTAN İLINE ÖZ- GÜRLÜK)

Kurdistan Alman Dostları Cemiyeti (Verbond Dettischer Freunde Kurdistan) ın Ocak 1970' de yayına başlayan neşir organıdır.

ŞERE SİYAR " ASLAN SÜVARİ" :

Aralık 1969 tarihinde aylık olarak iki sahife olarak çıkmaya başlamış, 1970 de 6. sayısından sonra kapanmıştır.

KURDISTAN JOURNAL :

Kurdish Student Organization In The USA " Amerikadaki Kürt Öğrencileri Teşkilatı' nın 1971 Şefik Kazzaz'ın organizesinde Amerika ve Almanya' da yayınlanan dergisidir.

RONAHİ " AYDINLIK" :

Avrupa Devrimci Türkiye Kürtleri Örgütü HEVRA' nın yayın organıdır. Temmuz 1971' de İsviçre'de yayın hayatına başlamıştır. Daha evvel de muhtelif zamanlarda fasılalarla çıkmıştır. Dergi karakterlidir. 8 sahife, boyutları 27 x 34 cm. ve ayrıca 32 x 44 cm. dir. Latın harfleriyle Almanya' da yayınlannmıştır.

KURDISTAN :

" Annual Journal of The Kurdish Sociatyn Europe", Avrupa Kürdistan Talebeleri Cemiyeti' nin yayın organıdır. 17. sayışı 1974 tarihinde çıkmıştır. Londra' da İngilizce olarak çıkan bu organ 22x 30 cm. ebatlarında 64 sahifedir.(43)

AZADI " KOVARA MARKASİSTA KURDI' MARKESİST KÜRT DERGİSİ :

1979 yılında 22 x 30 cm. ebatlarında 32 sahifelik bir yayın organıdır. Kurmanç aşiret ağzı ile Paris' de yayınlanmıştır.

RIZGARIYA KURDISTAN (KURDISTAN' IN BAĞIM- SIZLIĞI) :

" Rizgari- Demokrasi- Sosyalizm " 1979 yılında 30' x 42 cm.

boyutlarında Stockholm' da yayınlanmıştır. Ala Rizgari Grubunun yayın organıdır. (44)

ALA RİZGARİ (BAGIMSIZLIK BAYRAĞI) :

1979- 1983 yılları arasında yayınlanmıştır. Ala Rizgari Grubunun yayın organıdır.

YEKİTİ " BİRLİK" :

1980'li yıllarda çıkmıştır. Kürdistan Komünist Partisi (KKP)' nin yayın organıdır. (45)

DENGE KOMAL (DERNEĞİN SESİ) :

1974- 1980 yıllarında yayınlanmıştır. Rizgari Grubunun yayın organıdır. (46)

NEVROZ (YENİ GÜN) :

1976- 1980 yıllarında çıkmıştır. KAVA' nın yayın organıdır. (47)

ROJA KURDİSTAN " KÜRDİSTAN GÜNEŞİ" :

"Kowara Komela Xwendekaren Kurdistan Li Dervayi Welat" 2. sayısı Ağustos 1980' de çıkmış, Marksist aktualite organıdır. 20 x 30 cm. boyutlarında, Latin harfleriyle ve Kurmanç aşiret ağzı ile hazırlanmış, 12 sahifelik bir yayın organıdır.

RIYA ŞOREŞ " DEVRİM YOLU" :

Devrim Yolu- KUKSE Grubunun yayın organıdır. 1978- 1980 yılları arasında çıkmıştır. Yayın hayatında istikrar yoktur. (48)

MÜCADELE :

1978- 1980 yılları arasında çıkmıştır. Kürdistan ulusal Kurtuluşçularının yayın organıdır.

DENGE KOMKAR " KONKAR' IN SESİ" :

" Kovara Federasyona Komelen Karkeren Kurdistan Lı

(44) SEFEROĞLU, a. g. m.

(45) SEFEROĞLU, a. g. m.

(46) SEFEROĞLU, a. g. m.

(47) SEFEROĞLU, a. g. m.

(48) SEFEROĞLU, a. g. m.

Elmanya Federal" 22 x 28 cm. boyutlarında, 14 sahifelik Türkçe ve Zazaca olarak hazırlanmıştır. Farklı tarihlerde farklı hacim ve boyutlarda yayınlanmıştır. Türkiye Sosyalist Kürdistan Partisi' nin yayın organı olan bu yayın 1981 yılında 36 sahife olarak çıkmıştır. (49)

DENGE KURDİSTAN "KURDİSTAN' IN SESİ" :

" Biji Kurdistan' a Azad ü Demokratik" 1. sayısı 20. 9. 1981 tarihinde yayınlanmış Marksist Siyasi aktualite organıdır. Boyutları; 15x21 ve 21x 30 cm. dir. 1. sayısı Türkçe, 2. sayısı Kurmanç aşiret ağzı ile hazırlanıp Latin harfleriyle basılmıştır. 24 sahifelik bir yayın organıdır.

SERXWEBUN " BAĞIMSIZLIK " :

" Ji Serxwebun U Alediye Bı Rümet' tır Tıştek Nime" 1982 yılında 25x40 cm. boyutlarında Türkçe ve Latin harfleri ile Berlin' de 20 sahifelik bir yayın organı olarak yayına başlamıştır.(50) Halen 20 sahife ve gazete boyutlarına yayını sürdürmektedir.

KURDİSTAN REPORT :

Atina' da Grek harfleri ile yayınlanan bu derginin görebildiğimiz 26. sayısı 28 sahife ve 20x 28 cm boyutlarında idi.

RİYA AZADİ "ÖZGÜRLÜK YOLU"

1975- 1980 yılları arasında yayınlanmıştır. Türkiye Kürdistan Sosyalist Partisi (TKSP) nin yayın organıdır.(51)

ROJA WELAT "VATAN GÜNEŞİ" :

"Karkeren Hemü Welatan Ügelen Bindest Yekbin" ilk sayısı 15 Eylül 1977' de 15 günlük siyasi gazete sıfatı ile İstanbul' da çıkmıştır. Boyutları 29x40 cm dir. Dili Latince ve Türkçedir. 10. sayıdan sonra boyutları 21x30 cm. olmuştur. 15 sahifelik olan yayının küçük boyutlu olanları aynı isimle F. Almanya' da basılmıştır.

Ayrıca ROJA WELAT, " Aksa Vereinigung der Studenten Kurdistan sim Ausland und Kurdisches Kultur Komitee" 22x30 cm. boyutlarında 40 sahife olarak Berlin' de 1979 yılında basılmıştır. (52)

(49) SEFEROĞLU, a. g. m.

(50) SEFEROĞLU, a. g. m.

(51) SEFEROĞLU, a. g. m.

(52) SEFEROĞLU, a. g. m.

KOMKAR İNFÖ :

Federal Almanya' da Türkçe ve Almanca olarak yayınlanmıştır. 22x30 cm. boyutlarında 12 sahifelik bir organdır. 23. sayısı Ocak 1983 tarihinde yayınlanmıştır. Türkiye Kürdistan Sosyalist Partisinin yayın organıdır.

SOSYALİST :

Suriye Kürt Sosyalist Partisi'nin yayın organıdır. Arapça çıkmaktadır. Tarafımızdan Kanun evvel 1985' de Suriye' de basılmış olan 41. sayısı görülmüştür. 21x13 cm. boyutlarında 6 sahifelik sirküler karakterli bir yayındır.

KÜRDİSTAN- I SURH :

İran Halk Fedaileri Gerilla örgütü Reşet Keşizade grubunun yayın organıdır. İran' da Farsca olarak yayınlanmıştır.

PİŞEVA :

İran Kürdistan Demokratik Partisi Mahabat Teşkilatının yayın organıdır. İran' da Farsca olarak yayınlanmıştır.

TARIK- ÜL HİDAYYE

IrakKürdistan Sosyalist Partisi' nin yayın organıdır. Arapça çıkmaktadır.

AKSA- İNFO :

F. Almanya'da Almanca olarak yayınlanan bir organdır.

ROJA- WELAT " VATAN GÜNEŞİ" :

" Karkeran Hemu Welatan u Gelen Bindest Yekbin" " 15 günlük politik ve kültürel gazete" gazete sıfatıyla çıkmaktadır. 25x40 cm. boyutlarındadır. 1977 yılında 1. sayısı Kurmançca ve Türkçe olarak İstanbul 'da basılmıştır.

RIZGARİ " BAĞIMSIZLIK " :

1976- 1978 yıllarında İstanbul' da yayın hayatına başlamıştır. 15 sayı kadar çıkabilen bu yayın Marksist teorik kültürel muhtevalı bir yayındır. Yayın dili Türkçe olmakla beraber içerisinde Kurmanç ve Zazaça metinler de vardır. Boyutları 15x 24 cm. olup, 130 sahife kadardır. '53)

KAVA" KOWA" :

" Kerkeran Hemu Walatan ü Gelen Bindest Yekbin" 2. sayısı Ocak 1979' da İstanbul' da yayınlanmıştır. 15x20 cm. ve 16x24 cm. boyutlarında hazırlanmıştır. 150 sahifedir. İdeolojik Marksist siyasi bir organdır. Ayda bir Türkçe olarak çıkar. (54)

GAZIYA WELAT " VATANIN SESİ "

" Ji Bo Şere Azadi Ü Wekheviye" 1980' de yayına başlayan bu organ 30x40 cm. ebatlarında Türkçe ve Kurmanç aşiret ağzı ile hazırlanmış, marksist, siyasi, aktualite 8 sahifelik aylık bir yayın organıdır. (55)

SOLİDARİTE KURDİSTAN :

Kürt- Fransız Derneği'nin yayın organıdır. Fransa'da Fransızca olarak yayınlanmıştır.

GEHL EL ŞAAB :

Kürdistan Demokratik Halk Partisi' nin yayın organıdır. Yayın dili Arapçadır.

KÜRDİSTAN INFORMATION " Kürdistan Haberleri " :

Avrupa Kürt Talebe Milli Birliği' nin yayın organıdır. Münih' de çıkmaktadır.

JİNA NU (Yeni Yaşam) :

1979 yılında Türkiye' de Latin harfleri ile Türkçe basılmış aylık siyasi bir dergidir. 12 x 20 cm. boyutlarında ve 96 sahifedir.

ÖZGÜRLÜK YOLU :

Aylık siyasi bir dergidir. 1975' de İstanbul' da Latin harfleri ile yayına başlayıp yayın hayatına 2 yıl devam etmiştir. Boyutları 15- 22 cm. dir. Yayın dili Türkçe olup 95 sahife idi.

e) BEŞİNCİ DÖNEM (1980, Dönemi)

VEBAT " Uğraş" :

1981- 1985 yılları arasında yayınlanmıştır. Türkiye Kürdistan Demokratik Partisi (TKDP) ' NİN yayın organıdır.

(54) SEFEROĞLU, a. g. m.

(55) SEFEROĞLU, a. g. m.

QERİN " HAYKIRIŞ" :

1987- 1988 yıllarında çıkmıştır. Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları (KUK7 'un yayın organıdır. Yayın hayatı düzensizdir.

Çİ BİKİN " Ne Yapalım" :

" Bu Yekitiya Kurdistaneki Sosyalist Kovara Marksiste Şareşgeri Kurdistan" 2. sayısı Ağustos 1981' de yayınlanmış Marksist, politik, teorik, 38 sahifelik bu organın boyutları 21 x 31 cm. ve yazı dili Türkçe ve Latin harflidir. (56)

KURDISTAN :

Denge Yekita Xwedekor U Lavanen Kurdistan Lı Europa" 3. sayısı 1984' de yayınlanmış 20 x 29 cm. boyutlarında 48 sahife, Kurmanç aşiret ağzı ile hazırlanmış kültürel ağırlıklı bir yayındır. Derginin yarısı Latin harfleriyle diğer yarısı Arap harfleriyle hazırlanmış ve Berlin' de basılmıştır. (57)

PESH MERGE (Asker) :

" News From Kurdistan- Iraq" Bu organın 18. sayısı Mart 1984' de olduğu gibi News Pesh Merga olarak yayınlandığı olmuştur. Görebildiğimiz nüshalarından 1. sayısı 1974 ' de 6- 7. sayıların Ekim 1976' 8/9. sayıların Ekim 1977' de 16/17. sayıları ise Ocak 1983' de çıkmıştır. Finlandiya da ingilizce olarak basılan yayının boyutları 21x 29 cm. olup, aktüalite ve siyaset ağırlık Marksist bir organdır. (58)

RASTIYA KURDISTAN " Kürdistan Gerçeği" :

" Organe Seksiyona Kurdistane a Partiyê Komünist a Türkiye (Yekiti) " . (59) İlk sayısı 1983' de 2. sayısı 1985' de yayınlanmıştır. 22x 30 cm. boyutlarında Latin harfleriyle Türkçe hazırlanmış Marksist haber yorum organıdır. 12 sahife olup, F. Almanya' da basılmaktadır.

KURDISTAN :

Bu dergi Yunanistan' da Grek harfleri ile çıkmaktadır. KSSE" Avrupa' daki Kürt Yüksek Öğrenimi öğrencileri Derneği' nin

(56) SEFEROĞLU., a. g. m.

(57) SEFEROĞLU.,a. g. m.

(58) SEFEROĞLU., a. g. m.

Yunanistan Şubesi tarafından 1986 yılından itibaren çıkarılmıştır. 20x 16 cm. boyutlarında 16 sahifelik bir yayın organıdır.

BERXWEDAN " Direnme" :

Türkçe- Kürtçe çıkmaktadır. 1986, 1987, 1988 yıllarında çıkmıştır. Kürdistan İşçi Partisi (Partiya Karkeran Kürdistan- PKK) çıkarmaktadır.

Gazete karakterli olanı Türkçe çıkmaktadır. Çıkış yeri Bonn'dur. 43x 38 cm. boyutlarında, 24 sahifelik bir yayın organıdır. 58. sayısı 15 Temmuz 1988 tarihini taşıyordu. (60)

ŞOREŞ A KURDISTAN " Kerdistan Devrimi" :

Türkçe çıkmaktadır. 1986- 1988 yılları arasında çıkmıştır. Kürdistan İşçi Partisi' nin yayınlarından. (61)

ŞOREŞA KURDISTAN :

" Be Teoriye Şoreşger Pratike Şoreşger Nabe" 1983 yılında yayınlanmıştır. 148 sahife 15x 20 cm. boyutlarında Türkçe bir yayındır.

RE " Yol " :

Türkçe- Kürtçe yayınlanmaktadır. Eylül- Ekim 1988' de 1. sayısı yayınlanmıştır. Aylık bir organ olup, B. Almanya' da çıkmaktadır.

SOLIDARİTAT KOMİTEE BULLETİN " Dayanışma" :

F. Almanya' da Almanca olarak çıkmaktadır. 21x 30 cm. boyutlarında ve 16 sahifedir. 1 numaralı olanı 1984' de çıkmıştır. Yılda bir defa çıkarılmaktadır.

TEKOŞİN " Mücadele" :

" Organa Komite Merkezi Ya Tevgera Tekoşin" 1978' de tek sayı olarak yayınlanmıştır. Tekoşin Grubunun yayın organıdır. Daha sonra 1984' de 6. sayıya kadar çıkabilmiştir. Boyutları 15x 20 cm. olup, Latin harfleriyle Türkçe hazırlanmıştır. İsveç' te 48 sahife olarak basılmıştır. (62)

(59) SEFEROĞLU., a. g. m.

(60) SEFEROĞLU., a. g. m.

(61) SEFEROĞLU., a. g. m.

(62) SEFEROĞLU., a. g. m.

PEŞENG BO ŞOREŞ " Devrim için Öncü" :

1973- 1983 yılları arasında çıkmıştır. Kürdistan Öncü İşçi Partisi (KÖİP)' nin yayın organıdır. (63)

DİCLE :

1983 yılında birkaç sayı çıkarabilen bu organ Ala Rızgari grubunun yayın organıdır.

ARMANÇ " Amaç" :

Kürdistan Öncü İşçi Partisi' nin yayın organıdır. 43. sayısı 1983' de çıkmıştır. Boyutları 21x 29 cm olup, 24 sahifedir. Yazı dili Türkçedir. İsveç' te basılmakta olup, aktualite, siyaset ve kültür ağırlıklı Marksist bir yayın organıdır. (64)

BERBANGE KÜRDİSTAN " Kürdistan Ufku" :

1979- 1983 yılları arasında yayınlanmıştır. Ala Rızgari grubunun yayın organıdır.

DENGE KAWA " Kava' nın Sesi" :

" Lı Hember Herdu Süper Devletan Mejaketan ü Çahşan Netewayi" özel sayısı 26 Aralık 1978' de yayınlanmıştır. 15günlük siyasi ve kültürel dergidir.

29x42 cm. boyutlarında Latin harfleriyle Türkçe olarak 8 sahife üzerinden hazırlanmış ve Diyarbakır' da basılmıştır. (65)

ARMANÇ " AMAÇ" :

" Serxwebun Azadi Demokrasi" Bu yayın 20x30 cm. boyutlarında olup, 1979- 1980 yılları arasında çıkmıştır. 12 sahifelik olan bu organın dili Türkçe baskı yeri İsveç' dir(66)

RIZGARIYA KÜRDİSTAN " Kürdistan Bağımsızlığı"

" Rizgari, Demokrasi, Sosyalizm" Bu organ 20x 28 cm. boyutlarında olup, 1980 yılında Türkçe ve aylık bir yayın olarak çıkmıştır. 35 sahife olup baskı yeri İsveç' dir.

(63) SEFEROĞLU., a. g. m.

(64) SEFEROĞLU., a. g. m.

(65) SEFEROĞLU., a. g. m.

(66) SEFEROĞLU., a. g. m.

DEVİRİMCİ DEMOKRATİK GENÇLİK :

1979 yılında yayınlanmış aylık 40x25 cm. boyutlarında gazete karakterli bir yayındır. Yayın dili Türkçe'dir. Aylık olarak yayınlanmış ve İstanbul'da çıkmıştır.

RONAHİ :

"Komela Şoresvaen Kurden Türkiye" Devrimci Türkiye Kürtleri Örgütü'nün yayın organıdır. Organ 84 sahife olup, 24. sayısı Mayıs 1978 tarihinde çıkmıştır. Yayın dili Türkçe'dir. F. Almanya'da aylık olarak yayınlanmıştır.

HEVİ "UMUT" :

"Kovera Çondiya Gışti " 2. sayısı Şubat 1984'de yayınlanan edebi ve kültürel içerikli, 124 sahifesi Latin harfli Kurmanç aşiret ağzı ile ve 124 sahifesi de Arap harfleriyle hazırlanmıştır. Kürt Enstitüsü'nün yayın organıdır. Boyutları 17x 24 cm.'dir. (67)

İNSTITUT KURDE DE PARİS :

1984 tarihinden itibaren Paris'de ayda bir defa çıkan-irtibat ve haber bülteni- 70-80 sahife civarındadır. (68)

EİNJANRİGER WİNDERSTAND İN KURDİSTAN :

"Herausgegeben Von Kurdistan Komitee" 2. sayısı 15 Ağustos 1985'de çıkmıştır. Yıllık olarak yayın yapan bu organ Latin harfleriyle Almanca hazırlanmış olup, 28 sahifedir. (69)

RİYA KARKER "İşçi Yolu" :

12. sayısı Ekim 1985'de çıkmıştır. Marksist siyasi haber organıdır. 24 sahife olan bu organın boyutları 12x 29 cm, dili Kurmanç aşiret ağzı ve Arap harflidir. PKK'nın yayın organıdır. (70)

HELİN "Yuva" :

"Kovara Kurdiye Zarokan" 10. sayısı 1983 yılında çıkmıştır. Kurmanç aşiret ağzı ile yazılmış olan bu çocuk dergisi, İsveç'de basılmıştır. 15 sahife olup Latin Harfleri ile hazırlanmıştır. Boyutları 15x 20 cm. dir.(71)

(67) SEFEROĞLU., a. g. m.

(68) SEFEROĞLU., a. g. m.

(69) SEFEROĞLU., a. g. m.

(70) SEFEROĞLU., a. g. m.

(71) SEFEROĞLU., a. g. m.

TEKOŞER " Devrimci" :

17.- 18. sayıları Mart- Nisan- Mayıs- Haziran 1982 nüshası olarak çıkmıştır. 24. sayısı 1984' de ve 26. sayısı da Mart 1985' de çıkmıştır. Boyutları 19x27 cm olup, 24 sahifelik Kurmanç aşiret ağzı ile hazırlanmıştır. Kültür edebiyat ağırlıklı bu Marksist organ Belçika da basılmaktadır. (72)

ROJA NU " Yeni Gün" :

" Kovara Hunermendi Çendi Ü Edebi" 1. sayısı 1983 yılında çıkmış iken 10. sayısı 1985' lerde çıkabilmiştir. 15x 24 cm. boyutlarında 35 sahifelik bu yayın organı İsveç' de Latin harfleriyle Kurmanç ağzı ile basılmıştır. Edebi, Kültür ağırlıklı Marksist bir organdır.(73)

ROJA NU " Yeni Gün" :

"Organa Komela Karkeran Kürdista Lı Swed" 1980' li yıllarda 20x28 cm. boyutlarında 8 sahife olarak Türkçe Kurmanç aşiret gazı ile yayınlanmıştır.

Aynı isimle aynı ülkede 1978' li yıllarda 29x 45 cm. boyutlarında gazete karakterli Latin harfli Türkçe bir yayın organı daha yayınlanmıştır.

SERXWEBUN " Bağımsızlık " :

"Jı Serxwebun u Azadiya B. Rumettir Tıştek Nine" 7. özel sayı olarak 1985 yılında çıkmıştır. Aylık olan bu organ Latin harfleriyle Türkçe olarak yayınlanmıştır. 30x 40 cm. ebatlarında olup, PKK ' nın yayın organıdır.(74)

PEŞMERGE " Asker" :

" Goverega Ramyari U Çondayi Rogeyadina Noviniya Parti Di Makroti Geli Kürdistan Derdekit" Türkçe Kürtçe olarak çıkmaktadır. PKK' nın yayın organıdır. 1. sayısı 1977' de çıkmıştır. 3. sayısı Aralık 1983 'de yayınlanmıştır. Bu sayı Türkçe 20x 29 cm. boyutlarındadır. 5. sayısı Latin ve Arap harfleriyle Kurmanç aşiret ağzı ve Arapça olarak yayınlanmıştır. Farklı dönemlerde boyutları değişmiştir. (75)

(72) SEFEROĞLU., a. g. m.

(73) SEFEROĞLU., a. g. m.

(74) SEFEROĞLU., a. g. m.

(75) SEFEROĞLU., a. g. m.

KÜRDİSTAN REPORT "Kürdistan Raporu" :

" Organ Der Europe Vertretung Der Nationalen Refreimngsfront Kurdistans " Berlin' de 1982 yılından itibaren çıkmıştır. PKK 'nın yayın organıdır. 30 sahife olup, 21x29 cm. boyutlarında olup, Almanca yayınlanmaktadır. Sık sık yayın boyutlarını değiştirir, halen Köln' de gazete karakteri ile yayınlanmaktadır.(76)

HEVİYA GEL "Halkın Umudu" :

" Karkeran Hemu Welatan u Gelen Bindest Yekbin" 1977 yılında İsveç' de Türkçe ve Kurmanç aşiret ağzı ile 16 sahife üzerinden 20x 23 cm. boyutlarında çıkmıştır.

EL CİHAT "Mücedele" :

İran' da Farca olarak yayınlanmıştır. 5 Teşrin ül sani 1984 tarihli Tahran baskısı olan nüshası gazete karakterli 30x 43 cm. boyutlarında 16 sahifelik bir yayındı.

DOSSIER DU KURDISTAN "Kürdistan Dosyası" :

" Renn Est Plus Cher Ovee L' independance Et Laliberte" Fransızca olarak Paris' de çıkmaktadır. 20x30 cm. boyutlarında 32 sahifelik PKK 'nın yayın organıdır. 19. sayısı Haziran 1988 yılında çıkmıştır.(77)

BULLETİN C. E. D. R. İ. :

21. sayısı Kasım 1977' de çıkmıştır. 21x 30 cm. boyutlarında 24 sahifelik Almanca hazırlanmış bir organdır.

YEKİTİYA SOSYALİST :

Atina'da yayınlanmaktadır. Peryodik değildir.

KÜRDİSTAN PRESS :

15 günde bir çıkan bu yayın organı 1988 tarihinden itibaren İsveç' de çıkmaktadır. Türkçe ve Kürtçe hazırlanmaktadır.

HEWAR " Feryat " :

" Jı Bo Serxwenbun u Azadiya Kürdistan- Kürdistan' ın özgürlüğü ve Bağımsızlığı için" 1. sayısı 19. 8. 1980' de

(76) SEFEROĞLU.,a. g. m.

(77) SEFEROĞLU.,a. g. m.

yayınlanmıştır. Marksist siyasi bir yayın organıdır. 8 sahifelik olan bu yayın organının boyutları 30x 42 cm. ve yazı dili Latin harfli Türkçedir.(78)

MİZGİN " MÜJDE" :

" Kovara Agahdari u Peywendiyê Jı Bo Kurden Almanya Federal" ın yayın organıdır. 1986 yılında Bonn' da Almanca olarak yayına başlamıştır.

KIZIL YOL :

1984 yılında Bobigny- France de Türkçe olarak yayınlanmıştır. 56 sahife olup boyutları 20x14 cm. dir.

MEDYA GÜNEŞİ :

Aylık haber ve inceleme yorum dergisi olarak çıkmıştır. Dergi karakterli olan bu yayın 1988 yılında istanbul' da basılmıştır. Ebatları 20x 26 cm. olup, 48 sahife ve Türkçe' dir.

PIYA " Birlik" :

"Pesereroke Zivan u Kulture Dımili- Dımili Dili ve Kültürü Dergisi" 1988 yılında Zazaca ve Türkçe olarak Shorholmen' de yayınlanmıştır. Boyutları 14x 20 cm. ve 48 sahifedir.

AYRE "Değirmen" :

" Pesereroke Zıwani 1987 yılında Shorholmen' de basılmıştır. Zazaca ve Türkçe olup, 32 sahife ve 14x 20 cm. boyutlarındadır.

BINGEH " Temel" :

" Kovara Siyasi" 1988 yılında yayınlanmıştır. Ala Rızgari Grubunun yayın organlarından. 64 sahife olup 14x 20 cm. ebatlarındadır.

RASTIYA KURDISTAN " Kürdistan Gerçeği" :

" Organa Merkezi ya Yekitiya Komünistan Kurdistan" 1987 yılında F. Almanya' da Türkçe olarak yayına başlamıştır. Boyutları 18x 28 cm. 37 sahifedir.

(78) SEFEROĞLU., a. g. m.

RASTIYA KURDISTAN :

Organa Seksiyona Kurdistanê A Partiya Komünist A Turkey (Yekiti) 1986 yılında 8 sahife olarak Türkçe yayınlanmıştır. Boyutları 16x 23 cm. 'dir.

2. Türkiye Cumhuriyeti' nin Duyarlığı

Türkiye Cumhuriyeti Atatürkçü görüş olarak bilinen devlet politikasında, her türlü ırkçılığa karşı çıkmış devletin Türk ırkçılığı üzerine inşa edilmesine, devlete rağmen Türk ırkçılığı ve devlete karşı herhangi tür ırkçılığa imkan vermemiş veya vermemeğe çalışmıştır. Kürtçülüğe karşı iken, fikir tahlil ve yorum getirmekten ziyade, kürtçü fikri gelişmeler gözardı edilerek bir Türk kültür çizgisi izlenilmiştir. Bu hal kürt kültürü zihniyetinin gerçek olduğu zannını uyandırmıştır. Bu gelişmeye bilhassa Avrupa' da karşı görüş olarak etkinlikler gösterilememiştir. Kürt kültürüne karşı politik hasımlığı olan çevreler fırsatı değerlendirip bu sözde kültüre destek oldular ve olmaktadır.

Bazı yayınlar farklı sayılarında değişik isimler kullanılmış olmakla beraber, incelememizde 122 civarında yayına dair bilgi verilmiştir. Bunlar; Armanç, Azadi, " Kovara Marksista Kurdi", Azadi " Bo Kurdistan", Ala Rızgari, Ayre, Aksa- İno, Ağrı Gazetesi, Ant, Azadi, Bingen Bulletin, Berxwedan, Berbange, Kürdistan, Bahoz, Barış Dünyası, Bulletin Mensuel Du Centre D' Etudes Kurdes, Çi Bikın, Çiya, Ducumant Progre Gazetesi, Dengobasi Kurdistan, Deng, Denge, Kurdistan, Denge Komal, Denge Komkar, Devrimci Demokratik Gençlik, Dicle, Dossier Du Kurdistan Denge Kurd, Demokratik Doğu, Dicle Fırat, Doğu, Draşak, Dicle Kaynağı, Denge Kowa, El Cihad, Einjoriger Widerstand In Kurdistan, Gncak, Gaziya Welat, Gehl El Saab, Havar, Hevi, Helin, Heta ve Kurt, Hoybun, Heviya Gel, Hebat, İlari Yurt, Institut Kurde De Paris, Kürdistan Sesi, Kürdistan İno, Kurdisch- Facts, Kurdish Jurnal, Kürdistan " Annual Journal of The Kurdissh Studend Sociotyın Europe" , Komkar- İno, Kürdistan Report, Kava, Kurdistan-ı Surh, Kurdistan Information, Kurdistan " Denge Yekitiya", " Xwenderkor U Lawaen" , Kurdistan Lı Europa, Kurdistan, Kürt Teavün ve Terakki, Kürdistan Press, Kızıl Yol, Koerdistan, La Jara Gazetesi, Mücadele, Mizgin, Medya Güneşi, Meşrutiyet Gazetesi, Nevroz, Miştimen, Nor Dir, Jin, Xandkari Kurd, Qerin, Peşeng, Bo Şoreş, Piya, Pro Armenia, Pişeva, Peşmerge, Pogram, Rızgari, Roja Welat, Riya Kurt, Re Reya Taze, Roja Nu, Rızgariye Kurdistan, Roje Kurdistan, Riya Şoreş' i Riya Azadi, Roje Newe, Riya Karker, Rastiya Kurdistan, Ronahi, Sosyalist, Şoreş A

Kurdistan, Soli Doritat Kurdistan, Özgürlük Yolu Şere Siyar, SKPEMAK Bülteni, Şark, Şarkın Sesi, Tarık-Ül Hidayye, Tekoşer, Tekoşin, Yekitiya, Sosyalist, Yeni Şark, Yeni Akış Dergisi, Yekiti, Yekbun, Vebat, Kürdistan, " KSST Yunanistan" , Jina Nu' dur,

Net olarak aksettirmek mümkün olmamakla beraber, bu yayınlardan; 14 adedi birinci döneme, 4 adedi ikinci döneme, 36 adedi üçüncü döneme, 22 adedi dördüncü döneme ve 46 adedi beşinci döneme aittir.

İncelememizin sonuç bölümünü üç alt başlık altında ele alacağız.

1. Siyasi Sonuçlar :

100 yıllık zaman zarfını bulan bu tür yayınlar günümüzde iç ve son dönemde de dış siyasetimizde önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmıştır.

2. İdeolojik Sonuçlar :

Tanımı yapılan 122 adet yayının tamamı ideolojik muhtevalıdır. 1960' lı yıllara kadar Marksizmin fazla etkisi görülmemekle beraber, giderek Marksist görüşlerle kürtçü görüşler büyük ölçüde bütünleşmiştir.

3. Kültürel Sonuçlar :

Kürtçü neşriyatın yeterince etkin olamadığı ve henüz ihtiyaç duyduğu noktaya gelemediği nokta, kültürel farklılığın sağlanması ile ilgili sonuçlardır. Bununla beraber tanıtılan yayınların kültür farklılığına ayırdıkları yer düşünülür ise, siyasi ve ideolojik alanda yaratılmak istenilen zihniyet farklılığının bu alanda da sağlanacağı kanaatini doğurmaktadır.

NOT

Bu inceleme metni bittikten sonra, konu ile ilgili bir takım tesbitler daha yapabileme imkanını buldum. Metni tekrar elden geçirme fırsatı bulamayınca yeni tesbitlerimi not olarak ilave etmekte yarar gördüm. Tesbitlerimin bin kısmı Doktora tezim olan " Şeyh Sait" in " Basın" bölümüne aldım. Böylece, bu konuda yeni araştırmaya yapacaklara yararlı olabileceğini düşündüm.

1. Kürt "Türk" konusunda süreli yayınları inceleyen kimseler Kürt- Ermeni ilişkileri itibariyle ortak süreli yayınların tesbiti için Prof. Dr. Türkkaya ATAÖV 'ün " Ermeni Soru; Bibliyoğrafya. Ankara 1981" isimli kitabına ve Kazım Orhan Şaban, " Kim Kimdir- Ermeni Meselesi, Ankara 1982" isimli esere bakabilir.

2. Bazı çevrelere göre hatalı olarak Kürt kabul edilen Zaza' larla ilgili

yayınlar konusunda ise (SEFEROĞLU Ş. K. "Zaza' lara Dair" Erciyes S. 146 Şubat 1990. Sh. 8- 9) künyeli kaynağa bakabilirler.

3. Yayın hayatını sürdürmeleri itibariyle ve bir fikir vermesi bakımından önem arz eden tesbit edebildiğim son döneme ait yayınlar ise şunlardır.

Armanç. (Amaç), Kürt Demokratik işçiler Birliği'nin dergisi (P. O. BOX 240 1275024 Upsala, İSVEÇ) 12 sahifelik yayın olarak çıkmaktadır. (Institut Kurde De Paris Ekim- Kasım- Aralık 1987)

Berbong (Şafak) İsveç Kürt Dernekleri Federasyonu' nun organı. (Box 45 204, 104 30 Stocholm) 15 Aralık tarihli 7/87 (46) sayasıdır. (Institut Kurde De Paris, Ekim- Kasım- Aralık 1987)

Bulletin. Mensuel Du Centre D' Etudes Kurdes. 16 sahife. Fransızca. 14x 22 cm. ebatlarında. Paris 1950.

Brüksel Kürt Enstitüsü :
Üç aylık İnförmasyon Bülteni, No: 1 Aralık 1989
21x 30 cm. , 30 sahife
Türkçe- Yabancı dergiden fotokopisi.

Cudi :
Kurdistan İslam Partisi'nin yayın organı. 1. sayısı Ocak 1990' da çıktı.

Demokrat :
Aylık olarak Türkçe Kürtçe olarak çıkmaktadır.
1989 yılında bir sayısı görülebilmıştır. 23 sahifedir.
21x 28 cm. ebatlarındadır. C/O Eiak, Nybykroken : 19, 163, 70 Spanga/
Stockholm, SWEDEN adresinde çıkmaktadır.

Denge Komkar, Federal Almanya' daki Kürt işçi Dernekleri Federasyonu' nun yayın organıdır. Ekim 1987 tarihli 16 sayfalık 101. sayıdır. (Institut Kurde De Paris, Ekim- Kasım- Aralık 1987)

Denge Kürt: Arapça, 12 sahife, boyutları ise 20x 35 cm. ' dir. Şam 1990.

Dossier Du Kurdistan :

(Kürdistan Dosyası) Kürdistan Komitesi tarafından Fransızca olarak yayınlanan dergi. (BP 445, 75527 Paris Cedex 11) Kasım -Aralık tarihli. 36 sayfalık 17. sayısı. (Institut Kurde De Paris, Ekim- Kasım- Aralık 1987)

Halapja :

Arapça- Kürtçe olarak çıkmaktadır. İslami karakterli bir dergidir. 1989 yılında 1. , 2. , 3. sayıları çıkmıştır. Ebatları 16x 23 cm. 'dir. 30 sahife olup. İsveç' de çıkmaktadır.

Haykırış :
Ekim- Kasım 1989, Sayı 6.

"Türkiye ve Türkiye Kürdistan' ında Siyasi Tutuklu ve Aileleriyle Dayanışma Birliği Yayın Organı" Türkçe 12 sahife, 20x 30 cm. ebatlarında. Batı Almanya.

Kurdisches Informations Blatt :

(Linke Wienzeile 78, 1060 Wien Avusturya) Almanca yayınlanan bülten. Ekim 87 tarihli 11. sayısı. (Institut Kurde Re Paris, Ekim- Kasım- Aralık 1987)

Judi :

Partiya İslamiya Kürdistanî- PIK- : Kürdistan İslam Partisi. Şubat 1989' da yayın hayatına başlamıştır. 21x 30 cm., 30 sahifedir. USA' da ingilizce. Arap ve Latin harfleri ile çıkarılmaktadır.

XEBAT (Karaşi' de yayımlanan, Asya' da Kürt öğrenciler Derneği' nin organı. Eylül 1987 (Institut Kurde De Paris, Ekim- Kasım- Aralık 1987)

RİYA AZADİ (ÖRGÜRLÜK YOLU)

Türkiye Kurdistan Sosyalist Partisi merkez komitesinin Türkçe yayım organı. (Institut Kurde De Paris, Ekim- Kasım- Aralık 1987)

SİRWE (İran Kurdistan' ında Urumiye' de Arap harfleri ile basılan Kürt Dergisi. Aralık 1987 tarihli 14. sayısı (Institut Kurde De Paris, Ekim- Kasım- Aralık 1987)

TEVGER :

Tevgera Rızqariya Kurdistan= Kürdistan Kurtuluş Hareketi.

1. sayısı Ocak 1989 Stockholm- İsveç . Türkçe- Kürtçe.

" Türkiye ve Türkiye Kurdistanı"

" Önemli Haberler" Bülteni. " Gruppe Archiv" çıkarıyordu. Aralık 1988.

Yeni Akış :

Aylık Fikir Dergisi. 18 sahife, 20x 28 cm. ebatlarındadır. Türkçe Latin harfli. Sayı: 2, Ankara Eylül 1966.

4. Tesbitimi yaptığım süreli yayınların Kürtçe olan isimlerinin tashihi ve bu isimlerin Türkçe karşılıkları için Sayın M. T? ' den yardım alma imkanı buldum. Buna Göre düzenlenmiş liste şöyledir.

TEVQERA RIZQARIYA KÜRDİSTAN= KURDİSTAN KURTULUŞ HAREKETİ

ARMANÇ = AMAÇ

BERBANĞ = ŞAFAK

DENGE KOMKAR = KOMKAR' IN SESİ

DOSSIER DU KURDİSTAN = KÜRDİSTAN DOSYASI

RİYA AZADİ = ÖZGÜRLÜK YOLU

JUDİ; PARTİYA İSLAMIYA KÜRDİSTANI = KÜRDİSTAN İSLAM
PARTİSİ

ROJA KURT = KÜRT GÜNÜ

HETA VE KURT = HETAV- I KURT = KÜRT GÜNEŞİ

JİN = HAYAT

RIYA TEZE = YENİ YOL

YEKBUN = BİRLİK

AZADİ = ÖZGÜRLÜK

HAWAR = KOVARA KURDİ = KÜRT DERGİSİ

XWENDEKARE KURD = KÜRT TALEBESİ

ROJA NEWE = YENİ GÜN

XEBAT = ALIŞMA

ÇİYA = DAĞ

DENGU BENSE KURDİSTAN = KÜRDİSTAN HABERLERİ

BAHOZ = KASIRGA

DENGE KURT = KÜRTLERİN SESİ

AZADİ BO KURDİSTAN = KURDİSTAN İÇİN ÖZGÜRLÜK

ŞERE ŞİYAR = ASLAN SÜVARİ

RONAHİ = AYDINLIK

ROJA WELAT = VATAN GÜNEŞİ

RIZGARİ = BAĞIMSIZLIK

GAZİYA WELAT = VATANIN SESİ

SERXWEBUN = BAĞIMSIZLIK

PEŞMERGE = ASKER

HEVİYA GEL = HALKIN UMUDU

EL CİHAT = MÜCADELE

RASTİYA KURDİSTAN = KÜRDİSTAN GERÇEĞİ

BERXWEDAŃ = DİRENME

ŞOREŞ A KURDISTAN = KÜRDİSTAN DEVRİMİ

RE = YOL

SOLIDARİTAT KOMİTEE BULLETİN = DAYANIŞMA.....

TEKOŞİN = MÜCADELE

PEŞENG BO ŞOREŞ = DEVRİM İÇİN ÖNCÜ

HEWAR = FERYAT

MIZGİN = MÜDE

PIYA = BİRLİK

AYRE = DEĞİRMEN

ROJA NU = YENİ GÜN

BERBANGE KÜRDİSTAN = KÜRDİSTAN UFKU

RIZGARİYE KURDİSTAN = KURDİSTAN'IN KURTULUŞU

HEVİ = UMUT

HELİN = YUVA

TEKOŞER = DEVRİMCİ

BİNGEH = TEWEL

5. Yaptığım çalışmanın bir benzerini de " ALAI YEKİTİ" yapıp, "Türkiye' de Kürdoloji Çalışmaları Üzerine" başlıklı bir yazı ile Kasım 1988' de 5. sayısında Sh. 4-5 ' de yayımlandı. Bu dergiden çıkarılan notlar ise :

" Kawa örgütünün Düşünceleri" doğrultusunda yayınlanan Nevroz ve Kowa ile PKK' nin görüşlerini yansıtan Sexwebun, Berxwadan ayrıca özgürlük Yolu' nun Riya Azadi, Komkar, Wesanxana Roja t..... yayınlanmıştır.

İsveçre' de yayınlanan Kürdistan Press önce onbeş gün de bir yayınlanıyordu. Şimdi ise haftalık çıkmaktadır. 1980- 1988

" Kurdistan Teavül ve Terraki Gazetesi, Roji Kurd, Şark ve Kürdistan, Hetawi Kürt, Jin Yekbun, Kürdistan önemli sayılan dergi ve gazetelerdir." 1900' lerde.

" 27 Mayıs Darbesi Gerçekleştikten Sonra Kısmi özgürlük" ortamında bazı gazete, dergi ve makaleler (Ezop diliyle) yayınlanmaya başlamıştır. Yeni Akış, Dicle- Fırat, Çıra. Deng. Roja Newe bunlardan başlıcalarıdır.

" Ayrıca Doğu Devrim Kültür Ocakları (DAKO) bir bülten çıkarmıştır.
" Yön Dergisi' nde bir çok makaleler yayınlanmıştır."

6. Musa Anter' in çıkardığı dergiler arasında; Dicle Kaynağı,
Şark Mecmuası,
İleri Yurt,
Doğu Dergisi,
Musa Anter, Beşikçi' ye Yoldaş, Güneş Nisan 1990.